

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2003-2004

4 DÉCEMBRE 2003

Proposition de loi insérant un article 321 *bis* dans le Code pénal en vue de la répression des mariages de complaisance

(Déposée par Mme Mia De Schamphelaere)

DÉVELOPPEMENTS

De nombreuses initiatives législatives ont déjà été prises en vue de prévenir les mariages de complaisance. Les résultats restent toutefois mitigés et la question reste brûlante d'actualité.

Bien que, d'une manière générale, les pouvoirs d'investigation des services concernés, du procureur et du tribunal aient été élargis en la matière, il n'existe aucune sanction effective et efficiente pouvant être infligée aux personnes qui souhaitent contracter un mariage de complaisance ou qui en ont contracté un.

Premièrement, après le refus de célébrer le mariage, rien n'empêche l'intéressé(e) de mauvaise foi (ou les intéressés, quand tous deux ont été de mauvaise foi), d'introduire une nouvelle demande de mariage et/ou de chercher un(e) autre partenaire en vue de tenter à nouveau, toujours animé(e) de la même mauvaise foi, d'obtenir un titre de séjour ou la nationalité belge.

D'autre part, force est de constater que le droit qui est conféré à un des conjoints ou aux deux de demander la dissolution du mariage pour cause de complaisance est souvent utilisé abusivement comme moyen de dissuasion à l'égard du partenaire le plus faible.

Deuxièmement, la dissolution du mariage pour cause de complaisance constitue, une fois que le titre

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2003-2004

4 DECEMBER 2003

Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 321 *bis* in het Strafwetboek met het oog op de strafbaarstelling van het schijnhuwelijk

(Ingediend door mevrouw Mia De Schamphelaere)

TOELICHTING

Er werden reeds een aanzienlijk aantal wetgevende initiatieven genomen om schijnhuwelijken te voorkomen. Het resultaat blijft echter wisselend en de problematiek brandend actueel.

Hoewel in het algemeen de onderzoeksbevoegdheden van de betrokken diensten, de procureur en de rechtbank ten aanzien van schijnhuwelijken werden uitgebreid, ontbreekt het aan daadwerkelijke en efficiënte strafbaarstelling van personen die een schijnhuwelijk willen aangaan of zijn aangegaan.

Vooreerst belet niets dat na weigering van de huwelijksvoltrekking de betrokkene (of betrokkenen indien bij beiden een malafide intentie bestond), de huwelijksaanvraag opnieuw indient en/of dat een andere partner gezocht wordt om met dezelfde malafide bedoeling, nogmaals een poging tot het verkrijgen van een verblijfstitel of van de Belgische nationaliteit te ondernemen.

Anderzijds is het ook zo dat het recht dat aan één of beide echtgenoten gegeven wordt om het huwelijk op voormelde gronden te ontbinden, vaak wordt misbruikt om de zwakste partner af te dreigen.

In de tweede plaats is de ontbinding van het huwelijk wegens schijnhuwelijk, eens de afzonderlijke ver-

de séjour ou l'autorisation d'établissement personnel a été obtenu, une forme très peu coûteuse et très rapide de divorce, qui permet à l'étranger qui séjourne ou qui est établi valablement dans notre pays grâce à ce mariage, d'y faire venir à son tour un partenaire simulé ou non.

Troisièmement, une fois que le conjoint étranger a obtenu la nationalité belge sur la base de l'article 16 du Code de la nationalité belge, il n'y a toujours rien qui, en cas d'annulation du mariage pour cause de complaisance, entraîne pour l'intéressé la perte de la nationalité belge, quand bien même le motif sur la base duquel la nationalité lui a été accordée (en l'occurrence, le mariage) a été jugé illégitime.

Les modifications proposées visent à sanctionner pénalement un des partenaires ou les deux au motif qu'il a ou qu'ils ont introduit une demande en vue de contracter un mariage de complaisance et à le ou les sanctionner financièrement sur la même base.

On évite ainsi du même coup que les couples existants puissent invoquer la simulation pour obtenir une forme peu coûteuse de divorce permettant le cas échéant de réaliser un regroupement familial progressif, de manière dissimulée ou non.

La pénalisation financière rend en effet ce système moins attrayant.

1. Qu'est-ce qu'un mariage de complaisance en droit européen et en droit belge ?

Pour la définition de la notion de « mariage de complaisance », on se référera de préférence à la résolution du Conseil de l'Union européenne du 4 décembre 1997 (*Journal officiel* C 382 du 16 décembre 1997):

« 1. Au sens de la présente résolution, on entend par « mariage de complaisance », le mariage d'un ressortissant d'un État membre ou d'un ressortissant d'un pays tiers, séjournant régulièrement dans un État membre, avec un ressortissant d'un pays tiers, dans le seul but de détourner les règles relatives à l'entrée et au séjour des ressortissants des pays tiers et d'obtenir pour le ressortissant du pays tiers un permis de séjour ou une autorisation de résidence dans un État membre. »

L'article 146bis du Code civil, inséré par la loi du 4 mai 1999, contient une définition similaire :

« Art. 146bis. — Il n'y a pas de mariage lorsque, bien que les consentements formels aient été donnés en vue de celui-ci, il ressort d'une combinaison de circonstances que l'intention de l'un au moins des époux n'est manifestement pas la création d'une communauté de vie durable, mais vise uniquement

blijfstitel of vestigingstitel is verkregen, een wel zeer goedkope en snelle vorm van echtscheiding, die de alhier op deze wijze geldig verblijvende of gevestigde vreemdeling toelaat op zijn of haar beurt een al of niet gesimuleerde partner te laten overkomen.

Ten derde het zo dat, wanneer de vreemde echtgenoot op grond van artikel 16 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit de Belgische nationaliteit heeft verkregen, er nog steeds geen beletsel is voor het vernietigen van het huwelijk wegens simulatie, terwijl de Belgische nationaliteit behouden blijft, hoewel de grond zelf waarop de nationaliteitsverkrijging is gebaseerd (*in casu* het huwelijk), onwettig is bevonden.

De voorgestelde wijzigingen strekken tot het strafbaar stellen van één of beide partners, wegens het indienen van een aanvraag tot het aangaan van een schijnhuwelijk en tot het op dezelfde grond financieel bestraffen van één of beide partners.

Tegelijk wordt aldus vermeden dat het inroepen van simulatie bij bestaande huwelijken als een goedkope vorm van echtscheiding wordt gebruikt om desgevallend een verdere trapsgewijze, al dan niet geveinsde, familiehereniging mogelijk te maken.

Door de minstens financiële bestraffing wordt dit systeem immers onaantrekkelijk.

1. Wat is een schijnhuwelijk naar Europese en Belgische regelgeving

Wat de definitie van het schijnhuwelijk betreft, wordt het best verwezen naar de resolutie van de Raad van de Europese Unie van 4 december 1997 (*Publicatieblad* C 382 van 16 december 1997):

« 1. In de zin van deze resolutie wordt onder schijnhuwelijk verstaan, het huwelijk van een onderdaan van een lidstaat of een onderdaan van een derde land die legaal in een lidstaat verblijft, met een onderdaan van een derde land met als enig doel de regels betreffende de binnenkomst en het verblijf van onderdanen van derde landen te misbruiken en voor de onderdaan van het derde land een vergunning tot vestiging of tot verblijf in een lidstaat te verkrijgen. »

Artikel 146bis van het Burgerlijk Wetboek, ingevoegd bij wet van 4 mei 1999, geeft een vergelijkbare definitie :

« Art. 146bis. — Er is geen huwelijk wanneer, ondanks de gegeven formele toestemmingen tot het huwelijk, uit een geheel van omstandigheden blijkt dat de intentie van minstens één van de echtgenoten kennelijk niet is gericht op het tot stand brengen van een duurzame levensgemeenschap, maar enkel op het

l'obtention d'un avantage en matière de séjour, lié au statut d'époux. »

Les facteurs permettant de conclure, en application de la résolution, qu'un mariage est un mariage de complaisance sont les suivants (il s'agit d'une énumération non limitative faite dans le cadre de la résolution):

«— l'absence du maintien de la communauté de vie;

— l'absence d'une contribution appropriée aux responsabilités découlant du mariage;

— les époux ne se sont jamais rencontrés avant le mariage;

— les époux se trompent sur leurs coordonnées respectives (nom, adresse, nationalité, travail), sur les circonstances dans lesquelles ils se sont connus, ou sur d'autres informations importantes à caractère personnel qui les concernent;

— les époux ne parlent pas une langue compréhensible par les deux;

— une somme d'argent est remise pour que le mariage soit conclu (à l'exception des sommes remises au titre de dot, dans le cas des ressortissants des pays tiers où l'apport d'une dot est une pratique normale);

— l'historique de l'un des époux ou des deux fait apparaître des indications sur de précédents mariages de complaisance ou des irrégularités de séjour.

Ces indications peuvent être tirées:

— de déclarations des intéressés ou d'autres personnes,

— de renseignements en provenance de pièces écrites, ou

— de renseignements obtenus lors d'une enquête. »

2. La législation belge actuelle et les initiatives législatives concernant les mariages de complaisance

Après la discussion de plusieurs propositions visant à lutter contre les mariages de complaisance, l'on a adapté la législation pour pouvoir intervenir de manière plus ciblée en cas de présomption de mariage de complaisance.

C'est ainsi que la proposition de loi n° 49-152 (déposée à la Chambre le 18 octobre 1995), la proposition de loi n° 49-624 (déposée à la Chambre le 19 juin 1996) et la proposition de loi n° 49-933 (déposée à la Chambre le 24 février 1997) sont devenues

bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel dat is verbonden aan de staat van gehuwde.

De factoren die op grond van de resolutie doen veronderstellen dat een huwelijk een schijnhuwelijk is, zijn onder meer de volgende (het gaat om een niet-limitatieve opsomming in de resolutie):

«— het ontbreken van een levensgemeenschap;

— het ontbreken van een passende bijdrage aan de verantwoordelijkheden van het huwelijk;

— de echtgenoten hebben elkaar vóór het huwelijk nooit ontmoet;

— de echtgenoten geven elkaars personalia (naam, adres, nationaliteit, werk), de omstandigheden waarin zij elkaar hebben leren kennen of andere belangrijke persoonlijke gegevens die hen zelf betreffen, verkeerd weer;

— de echtgenoten spreken geen taal die beiden verstaan;

— er wordt een geldbedrag betaald opdat het huwelijk wordt gesloten (met uitzondering van geldbedragen die bij wijze van bruidsschat worden betaald, als het onderdanen van derde landen betreft waar het betalen van een bruidsschat tot de normale gang van zaken behoort);

— uit de levensloop van een van de echtgenoten of van beide echtgenoten komen gegevens naar voren over eerdere schijnhuwelijken of onregelmatigheden in verband met het verblijf.

In dit kader kunnen deze gegevens voortvloeien uit:

— verklaringen van de betrokkenen of van derden,

— inlichtingen uit bescheiden, of

— tijdens een onderzoek verkregen inlichtingen. »

2. De huidige Belgische wetgeving rond schijnhuwelijken en wetgevende initiatieven

Na bespreking van een aantal voorstellen inzake de bestrijding van schijnhuwelijken werd de wetgeving aangepast om op een meer accurate wijze te kunnen optreden wanneer het vermoeden bestaat dat het om een schijnhuwelijk gaat.

Inderdaad vervielen, chronologisch gezien, het voorstel nr. 49-152 (ingediend in de Kamer op 18 oktober 1995), het voorstel nr. 49-624 (ingediend in de Kamer op 19 juni 1996) en het voorstel nr. 49-933 (ingediend in de Kamer op 24 februari 1997) door

caduques à la suite de l'adoption du projet de loi n° 49-1334 modifiant le Code de la nationalité belge en ce qui concerne la procédure de naturalisation. Le projet a été adopté au Sénat le 10 décembre 1998 et est devenu la loi du 22 décembre 1998 (*Moniteur belge* du 6 mars 1999).

De même, la proposition de loi n° 49-1788, déposée à la Chambre le 28 octobre 1998, est devenue caduque à la suite de l'adoption du projet de loi n° 49-1991 modifiant certaines dispositions relatives au mariage. C'est à la faveur de l'adoption de ce dernier projet que d'importantes modifications ont été apportées, notamment aux articles 146*bis*, 167 et 184 du Code civil qui revêtent une importance capitale pour la répression en droit civil des mariages de complaisance.

C'est également aux fins de réprimer les mariages de complaisance que fut déposée, le 28 mars 2001, à la Chambre, la proposition de loi n° 50/1182 modifiant le Code de la nationalité belge.

Selon les auteurs, le régime actuel ne garantit pas suffisamment que la nationalité belge peut être retirée si elle a été acquise au moyen de méthodes frauduleuses, d'informations trompeuses ou par la dissimulation de l'un ou l'autre fait pertinent.

Voilà pourquoi l'on a proposé de modifier l'article 23 du code précité.

Le § 1er de cet article dispose ce qui suit :

« Art. 23. § 1er. — Les Belges qui ne tiennent pas leur nationalité d'un auteur belge au jour de leur naissance et les Belges qui ne se sont pas vu attribuer leur nationalité en vertu de l'article 11, peuvent, s'ils manquent gravement à leurs devoirs de citoyen belge, être déchus de la nationalité belge. »

De par l'interprétation très stricte qui en est donnée, cet article est très rarement appliqué (pour plus de détails à ce sujet, voir doc. Chambre, n° 50/1182, p. 3).

L'intention des auteurs de la proposition en question était vraisemblablement de faire prévoir le retrait de la nationalité belge acquise au moyen d'un mariage de complaisance avéré, mais cette intention n'a pas dépassé le stade de développements d'ordre général.

3. Sur le fond : les motifs des adaptations proposées de la législation

Il ressort de ce qui précède que, bien que d'une manière générale, les pouvoirs d'investigation des services concernés, du procureur et du tribunal aient été élargis en la matière, il n'existe aucune sanction effective et efficiente pouvant être infligée aux person-

aanneming van het wetsontwerp nr. 49-1334 tot wijziging van het Wetboek van Belgische nationaliteit wat de naturalisatieprocedure betreft. Het ontwerp werd in de Senaat aangenomen op 10 december 1998 en werd de wet van 22 december 1998 (*Belgisch Staatsblad* van 6 maart 1999).

Ook werd op 28 oktober 1998 in de Kamer het voorstel nr. 49/1788 ingediend, dat verviel door aanneming van het ontwerp nr. 49/1991 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende het huwelijk. Het is door aanneming van dit laatste ontwerp dat belangrijke wijzigingen werden doorgevoerd, waaronder de voor de burgerrechtelijke betuiging van schijnhuwelijken belangrijke artikelen 146*bis* en 167 en de aanpassing van artikel 184 van het Burgerlijk Wetboek.

Tevens werd in het kader van de betuiging van schijnhuwelijken, op 28 maart 2001 in de Kamer het wetsvoorstel nr. 50/1182 ingediend tot wijziging van het Wetboek van Belgische nationaliteit.

Volgens de indieners biedt het huidige regime onvoldoende garanties dat de verwerving van de Belgische nationaliteit op basis van een bedrieglijke handelwijze, dito informatie of het verzwijgen van enig relevant feit ongedaan zou kunnen worden gemaakt.

Daarom wordt voorgesteld artikel 23 van dit wetboek aan te passen.

Dit artikel bepaalt in de eerste paragraaf :

« Art. 23. § 1. — De Belgen die hun nationaliteit niet hebben verkregen van een ouder die Belg was op de dag van hun geboorte en de Belgen wier nationaliteit niet werd toegekend op basis van artikel 11, kunnen, indien zij ernstig tekortkomen aan hun verplichtingen als Belgische burger, van de Belgische nationaliteit vervallen worden. »

Dit artikel wordt zeer weinig toegepast omwille van de zeer strikte interpretatie die eraan wordt gegeven (zie daarover meer in stuk Kamer, nr. 50/1182, blz. 3).

Het was wellicht de bedoeling van de indieners om bij vastgesteld schijnhuwelijk de door dit huwelijk verkregen Belgische nationaliteit te ontnemen, doch verder dan een algemene toelichting is het niet gekomen.

3. Tengronde : redenen van de voorgestelde wetswijzigingen

Uit het bovenstaande blijkt dat, alhoewel in het algemeen de onderzoeksbevoegdheden van de betrokken diensten, de procureur en de rechtbank ten aanzien van schijnhuwelijken werden uitgebreid, het nog steeds ontbreekt aan daadwerkelijke en efficiënte

nes qui souhaitent contracter un mariage de complaisance ou qui en ont contracté un.

En effet, d'un point de vue structurel, le régime actuel repose sur un article de portée générale (article 146*bis* du Code civil), qui donne une définition du mariage de complaisance, sur une faculté pour les services compétents de surseoir à la célébration de tels mariages (article 167 du Code civil) et sur la possibilité, pour un des époux au moins, pour toute personne qui y a intérêt et pour le ministère public, de faire dissoudre un mariage contracté par complaisance.

Il est vrai toutefois que, dans le cadre de l'examen de la permissibilité du mariage comme dans celui de la contestation d'un mariage contracté, les seules sanctions sont respectivement le refus et l'annulation.

Après le refus de célébrer le mariage, rien n'empêche l'intéressé(e) de mauvaise foi (ou les intéressés, quand tous deux ont été de mauvaise foi), d'introduire une nouvelle demande de mariage ou de chercher un(e) autre partenaire en vue de tenter à nouveau, animé(e) de la même mauvaise foi, d'obtenir un titre de séjour ou la nationalité belge.

D'autre part, force est de constater que le droit qui est conféré à un des conjoints ou aux deux de demander la dissolution du mariage pour cause de complaisance est souvent utilisé abusivement.

Premièrement, dans l'état actuel de la législation, le partenaire étranger qui n'a pas encore de titre de séjour individuel, est parfois victime d'intimidations, voire de maltraitances.

L'article 12*bis* de la loi du 15 décembre 1980 sur les étrangers, applicable au regroupement familial visé à l'article 10, 4°, dispose :

« Lorsque l'étranger déclare se trouver dans un des cas prévus à l'article 10, il est, au vu des documents requis pour son entrée et des documents qui prouvent qu'il remplit les conditions visées à l'article 10, inscrit au registre des étrangers et mis en possession d'un document attestant que la demande a été introduite et d'un document attestant qu'il est inscrit au registre des étrangers.

L'administration communale informe sans délai le ministre qui a l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers dans ses attributions ou son délégué, de la demande et s'assure de son accord.

En cas de décision favorable du ministre ou de son délégué, ou si dans un délai d'un an aucune décision

strafbaarstelling van personen die een schijnhuwelijk willen aangaan of zijn aangegaan.

Inderdaad valt de huidige regeling structureel uit een in een algemeen artikel (artikel 146*bis* van het Burgerlijk Wetboek), dat een definitie geeft van het schijnhuwelijk, een mogelijkheid voor de bevoegde diensten om het voltrekken van dergelijk huwelijk te verhinderen (artikel 167 van het Burgerlijk Wetboek), en de mogelijkheid voor ten minste één van de echtgenoten, voor elke belanghebbende en voor het openbaar ministerie, om een voltrokken schijnhuwelijk te doen ontbinden.

Het is evenwel zo dat, zowel in het kader van het onderzoek naar de toelaatbaarheid van het huwelijk als in het kader van de aanvechting van een voltrokken huwelijk de enige sancties respectievelijk de weigering en de nietigverklaring zijn.

Niets belet dus, enerzijds, dat na weigering van huwelijksvoltrekking de betrokkene (of betrokkenen indien bij beiden een malafide intentie bestond), de huwelijksaanvraag opnieuw indient of dat een andere partner gezocht wordt om met dezelfde malafide bedoeling, nogmaals een poging tot het verkrijgen van een verblijfstitel of van de Belgische nationaliteit te ondernemen.

Anderzijds is het ook zo dat het recht dat aan één of beide echtgenoten gegeven wordt om het huwelijk op voormelde gronden te ontbinden, vaak wordt misbruikt.

In de eerste plaats wordt soms, in de huidige stand van de wetgeving, de vreemde partner, die nog geen zelfstandige verblijfstitel heeft, afgedreigd of zelfs mishandeld.

Artikel 12*bis* van de vreemdelingenwet, van toepassing op de gezinshereniging bedoeld in artikel 10, 4°, luidt immers :

« Wanneer een vreemdeling verklaart dat hij zich in een der in artikel 10 voorziene gevallen bevindt, wordt hij, na inzage van de documenten die vereist zijn voor de binnenkomst en de documenten waaruit blijkt dat hij voldoet aan de in artikel 10 voorgeschreven voorwaarden, ingeschreven in het vreemdelingenregister en in het bezit gesteld van een document waaruit blijkt dat die aanvraag werd ingediend en een document waaruit blijkt dat hij in het vreemdelingenregister werd ingeschreven.

Het gemeentebestuur brengt onverwijld de minister die de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen onder zijn bevoegdheid heeft of zijn gemachtigde op de hoogte van die aanvraag en verzekert zich van zijn akkoord.

Is de beslissing van de minister of zijn gemachtigde gunstig of wordt binnen een termijn van een jaar geen

n'est portée à la connaissance de l'administration communale, l'étranger est admis à séjourner.

Par une décision motivée, portée à la connaissance de l'administration communale avant l'expiration du délai d'un an prévu à l'alinéa 3, le ministre ou son délégué, peut prolonger une fois d'une période de trois mois ce délai d'un an.»

Comme le conjoint étranger est dépourvu de tout titre de séjour spécifique pendant une période maximum de un an et trois mois, il risque, jusqu'au moment de l'octroi du permis de séjour en question, pour plus de trois mois, d'être renvoyé dans son pays d'origine si, dans l'intervalle, le mariage contracté est annulé en vertu de l'article 184 du Code civil.

Il suffit effectivement à l'autre conjoint de saisir un tribunal en vertu de l'article précité et de déclarer qu'il y a eu mariage de complaisance. Même s'il s'avère qu'il a contribué à ce qu'un tel mariage se fasse, la seule sanction est l'annulation. Les conséquences pour le conjoint étranger, qui éprouve souvent des difficultés à se défendre, peuvent être catastrophiques (menaces de dissolution du mariage accompagnées de maltraitements, dissolution et renvoi dans le pays d'origine avec, à la clé, une répudiation par la famille, etc.).

Par ailleurs, il est vrai que la dissolution du mariage pour cause de complaisance, une fois que le titre de séjour ou le titre de résidence spécifique a été obtenu, est une forme de divorce particulièrement peu onéreuse et particulièrement rapide, qui permet à l'étranger qui séjourne ou réside donc légalement dans notre pays d'y faire entrer à son tour un(e) partenaire simulé(e) ou non.

Enfin, rien n'empêche le conjoint étranger qui a acquis la nationalité belge en application de l'article 16 du Code de la nationalité belge, de conserver celle-ci, même après la dissolution du mariage pour cause de complaisance bien que l'acte sur lequel on s'est fondé pour octroyer la nationalité (en l'occurrence le mariage) ait été jugé illégal.

4. Modifications proposées

Les modifications proposées visent à sanctionner pénalement un des partenaires ou les deux, pour avoir introduit une demande en vue de contracter un mariage de complaisance, et à sanctionner financièrement sur la même base un des partenaires ou les deux, lorsqu'il s'avère, d'une manière ou d'une autre, qu'au regard de l'article 184 du Code civil, le mariage contracté était un mariage de complaisance, auquel

beslissing ter kennis van het gemeentebestuur gebracht, dan wordt de vreemdeling toegelaten tot verblijf.

Bij een met redenen omklede beslissing, ter kennis gebracht van het gemeentebestuur voor het einde van de in het derde lid vermelde termijn van een jaar, kan de minister of zijn gemachtigde deze termijn van een jaar eenmalig verlengen met een periode van drie maanden.»

Gedurende een maximumperiode van 1 jaar en drie maanden beschikt de vreemde echtgenoot dus niet over een afzonderlijke verblijfstitel, zodat hij, tot het verkrijgen van de bedoelde verblijfsvergunning voor meer dan drie maanden, het risico loopt naar het land van herkomst te worden teruggestuurd wanneer het aangegane huwelijk ondertussen wordt vernietigd op grond van artikel 184 van het Burgerlijk Wetboek.

Inderdaad volstaat het voor de andere echtgenoot, op grond van voormeld artikel, naar de rechtbank te stappen met de verklaring dat het gaat om een schijnhuwelijk. Zelfs indien vast komt te staan dat deze laatste aan de totstandkoming van dergelijk huwelijk heeft meegewerkt, is de enige sanctie de nietigverklaring. De gevolgen voor de vreemde echtgenoot, die zich vaak moeilijk kan verdedigen, kunnen catastrofaal zijn (dreiging met ontbinding gepaard gaande met mishandeling, ontbinding en terugzending naar het thuisland met verstoting uit de familie tot gevolg en dergelijke).

In de tweede plaats is het zo dat de ontbinding van het huwelijk wegens schijnhuwelijk, eens de afzonderlijke verblijfstitel of vestigingstitel is verkregen, een wel zeer goedkope en snelle vorm is van echtscheiding, die de alhier op deze wijze geldig verblijvende of gevestigde vreemdeling toelaat op zijn of haar beurt een al of niet gesimuleerde partner te laten overkomen.

In de derde plaats is het zo dat, wanneer de vreemde echtgenoot op grond van artikel 16 van het Wetboek van Belgische nationaliteit de Belgische nationaliteit heeft verkregen, er nog steeds geen beletsel is voor het vernietigen van het huwelijk wegens simulatie, terwijl de Belgische nationaliteit behouden blijft, hoewel de grond zelf waarop de nationaliteitsverkrijging is gebaseerd (*in casu* het huwelijk) onwettig is bevonden.

4. Voorgestelde wijzigingen

De voorgestelde wijzigingen strekken enerzijds tot het strafrechtelijk sanctioneren van één of beide partners, wegens het indienen van een aanvraag tot het afsluiten van een schijnhuwelijk en tot het op dezelfde grond financieel sanctioneren van één of beide partners, wanneer op enige wijze op grond van artikel 184 van het Burgerlijk Wetboek komt vast te staan dat het afgesloten huwelijk een schijnhuwelijk was, waaraan

un des partenaires, voire les deux, ont apporté leur concours.

Ces modifications permettront d'éviter que des personnes qui ont l'intention de conclure un mariage de complaisance puissent le faire sans risquer d'autre sanction que le refus.

On évite ainsi du même coup que la complaisance puisse être utilisée comme un moyen de divorce à bon marché permettant de mettre fin à des mariages existants, le cas échéant pour organiser de manière dissimulée ou non un regroupement familial progressif.

En sanctionnant les intéressés, ne fût-ce que par des amendes, on rend en effet ce procédé inintéressant.

Le procureur du Roi se voit conférer en l'espèce le pouvoir d'engager une procédure devant le tribunal correctionnel.

Étant donné l'adage «le criminel tient le civil en état», il n'est pas nécessaire à cet égard de modifier les procédures existantes devant le tribunal civil.

La jurisprudence admet en effet que les juridictions civiles sont tenues par les décisions des juridictions pénales. Cette prééminence de la chose jugée au pénal n'est pas l'émanation d'une disposition légale expresse, mais est induite par l'article 4 du Code d'instruction criminelle (suspension de l'examen de l'action civile devant le juge civil en cas de concours avec une action publique devant les juridictions pénales). D'une manière plus générale, il est admis que l'action publique prime l'action de droit privé et qu'une décision du juge pénal est censée être «la vérité» s'appliquant *erga omnes*, donc aussi aux juridictions civiles (Van Den Wyngaert, C., «*Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*», Anvers, Maklu, 1995, p. 531).

Toutefois, cette prééminence est limitée à ce que le juge pénal a décidé nécessairement, certainement et principalement (D'Haenens, J., *Belgisch strafprocesrecht*, Gand, Story-Scientia, 1985, p. 167).

Par ailleurs, l'autorité de la chose jugée des jugements du juge pénal ne vaut que pour les personnes qui étaient parties à l'instance (Cour de cassation, 15 février 1991, *RTDH*, 1992, 227).

Aucune de ces restrictions ne posera cependant problème en l'espèce dès lors que le juge pénal connaîtra de l'intégralité du litige et qu'il devra nécessairement motiver sa décision en tenant compte de tous les aspects de l'affaire, tant civils que pénaux. Il devra à cet égard aussi examiner si l'intention malhonnête (l'élément subjectif du délit) était présente chez l'un des conjoints ou chez les deux. Le conjoint «trompé» pourra par conséquent se constituer partie civile ou tenter par la suite une action en dommages et intérêts devant le tribunal civil.

respectievelijk één of beide partners hebben meege werkt.

Deze wijzigingen zullen vermijden dat personen die een schijnhuwelijk willen afsluiten dit zonder enige andere sanctie dan de weigering kunnen doen.

Tegelijk wordt aldus vermeden dat het inroepen van simulatie bij bestaande huwelijken als een goedkope vorm van echtscheiding wordt gebruikt, om desgevallend een verdere trapsgewijze, al dan niet geveinsde, familiehereniging mogelijk te maken.

Door de betrokkenen op zijn minst financieel te bestraffen wordt dit systeem immers onaantrekkelijk.

De procureur des Konings wordt de mogelijkheid geboden hieromtrent een vordering in te stellen voor de correctionele rechtbank.

Het is hierbij niet nodig de bestaande procedures voor de burgerlijke rechtbank te wijzigen, gelet op het principe «*le criminel tient le civil en état*».

De rechtspraak neemt inderdaad aan dat de burgerlijke rechtscolleges gebonden zijn door de beslissingen van de strafgerichten. Deze voorrang van het strafrechtelijk gewijsde vloeit niet voort uit een uitdrukkelijke wetsbepaling, maar wordt afgeleid uit artikel 4 van het Wetboek van strafvordering (schorsing van de behandeling van de burgerlijke vordering voor de burgerlijke rechter bij samenloop met de strafvordering voor de strafgerichten). Meer in het algemeen wordt aangenomen dat de openbare vordering op de privaatrechtelijke vordering primeert, en dat wat de strafrechter heeft beslist wordt geacht «de waarheid» te zijn, die *erga omnes*, dus ook ten aanzien van de burgerlijke rechtscolleges geldt (Van Den Wyngaert, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1995, blz. 531).

Evenwel is deze voorrang beperkt tot wat de strafrechter noodzakelijk, zeker en hoofdzakelijk heeft beslist (D'Haenens, J., *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1985, blz. 167).

Ook is het gezag van gewijsde van uitspraken van de strafrechter beperkt tot de personen die partij waren bij het geding (Cass. 15 februari 1991, *RTDH*, 1992, blz. 227).

Geen van deze beperkingen zal evenwel in dit geval problemen opleveren, nu de strafrechter kennis zal nemen van de integraliteit van het geschil, en zijn beslissing noodzakelijkerwijze zal moeten motiveren rekening houdend met alle aspecten van de zaak, zowel de burgerrechtelijke als de strafrechtelijke. Hij zal daarbij tevens moeten onderzoeken of de malafide intentie (het subjectief element van het misdrijf) bestond in hoofde van één of beide echtgenoten. De «misleide» echtgenoot kan zich bijgevolg burgerlijke partij stellen of naderhand voor de burgerlijke rechtbank een vordering tot schadevergoeding instellen.

La section relative à ce délit est insérée dans le titre V, livre II, du Code pénal :

«Des crimes et des délits contre l'ordre public commis par des particuliers». Il est en effet généralement admis que les règles relatives à l'état des personnes et, certainement, celles relatives au mariage, sont d'ordre public.

C'est ce qui ressort d'ailleurs clairement du texte de l'article 184 du Code civil, qui autorise tous ceux qui y ont intérêt, y compris le ministère public, à intenter une action en annulation d'un mariage de complaisance.

D'autre part, les modifications proposées visent, par une modification de l'article 23 du Code de la nationalité belge, à déchoir de la nationalité belge les personnes qui l'ont obtenue au moyen d'un mariage de complaisance. Il suffit à cet égard de rendre l'article 23, § 1er, expressément applicable dans les cas où la nationalité a été obtenue au moyen d'un mariage de complaisance. Cela signifie évidemment que la déchéance de la nationalité ne peut être prononcée que dans les cas où celle-ci a été obtenue par un mariage en tant que tel, si bien qu'une référence limitative à l'article 16 du Code de la nationalité belge s'impose. Il serait en effet injustifié de retirer la nationalité à une personne qui a contracté un mariage de complaisance, mais qui a obtenu la nationalité sur une autre base.

La cour d'appel reste compétente (article 23, § 3), ce qui présente l'avantage qu'en cas d'appel de la décision du tribunal correctionnel, l'appel et l'action en déchéance de nationalité peuvent être joints en vertu du principe de la litispendance (article 30 du Code judiciaire).

5. Qualification de la proposition

La criminalisation du mariage de complaisance ne touche pas en soi à l'organisation des cours et tribunaux.

Néanmoins, la cour d'appel se voit conférer le pouvoir de déchoir de sa nationalité une personne condamnée au pénal pour cause de mariage de complaisance.

Il s'agit d'une compétence nouvelle. Voilà pourquoi cette modification doit être considérée comme relevant des matières visées à l'article 77 de la Constitution (voir proposition de loi modifiant l'article 23 du Code de la nationalité belge en vue de la répression des mariages de complaisance, doc. n° 3-383/1).

*
* *

Het wanbedrijf wordt ondergebracht onder de titel V, boek II, van het Strafwetboek :

«Misdaden en wanbedrijven tegen de openbare orde door bijzondere personen gepleegd». Het is inderdaad algemeen aangenomen dat de regels betreffende de staat van personen, en zeker de regels betreffende het huwelijk, van openbare orde zijn.

Dit blijkt trouwens duidelijk uit de bewoordingen van artikel 184 van het Burgerlijk Wetboek, die de vordering tot vernietiging van een gesimuleerd huwelijk mogelijk maakt voor alle belanghebbenden, inclusief het openbaar ministerie.

Anderzijds strekken de voorgestelde wijzigingen tot het ontnemen van de Belgische nationaliteit aan personen die deze verkregen hebben op basis van een schijnhuwelijk, door aanpassing van artikel 23 van het Wetboek van Belgische nationaliteit. Het volstaat hierbij artikel 23, § 1, uitdrukkelijk van toepassing te maken op het geval waarin de nationaliteit is verkregen door een schijnhuwelijk. Dit betekent natuurlijk dat het ontnemen van de nationaliteit moet beperkt worden tot het geval waarin deze nationaliteit is verkregen door huwelijk als dusdanig, zodat een beperkende verwijzing naar artikel 16 van dit wetboek zich opdringt. Het gaat inderdaad niet op de nationaliteit te ontnemen aan iemand die weliswaar schuldig is aan het afsluiten van een schijnhuwelijk, maar deze nationaliteit op een andere grond heeft verkregen.

Het hof van beroep blijft bevoegd ingevolge artikel 23, § 3. Dit heeft het voordeel dat, bij beroep tegen de beslissing van de correctionele rechtbank, deze vordering en de vordering tot ontneming van de nationaliteit kunnen gevoegd worden wegens samenhang (artikel 30 van het Gerechtelijk Wetboek).

5. Kwalificatie van het voorstel

Het strafbaar stellen van een schijnhuwelijk raakt als dusdanig niet de organisatie van hoven en rechtbanken.

Evenwel krijgt het hof van beroep de mogelijkheid tot ontnemen van de nationaliteit van een op grond van een schijnhuwelijk strafrechtelijk veroordeelde persoon.

Dat is een nieuwe bevoegdheid. Vandaar dat die wijziging dient te worden beschouwd als een materie bedoeld in artikel 77 van de Grondwet (zie wetsvoorstel tot wijziging van artikel 23 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit met het oog op de strafbaarstelling van het schijnhuwelijk, stuk nr. 3-383/1).

Mia DE SCHAMPHELAERE.

*
* *

PROPOSITION DE LOIArticle 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans le livre II, titre V, chapitre IX, du Code pénal est insérée une section IV nouvelle, qui est rédigée comme suit :

«Section IV. — Des infractions commises à l'occasion de la contraction d'un mariage

Art. 321*bis*. — Est puni d'un emprisonnement de deux mois à un an et d'une amende de dix à cent cinquante euros quiconque a contracté un mariage alors que son intention n'est manifestement pas la création d'une communauté de vie durable, mais vise uniquement l'obtention d'un avantage en matière de séjour, lié au statut d'époux.

Si la tentative de commission de cette infraction s'accompagne au moins de la déclaration visée à l'article 63 du Code civil, le coupable est puni d'un emprisonnement de huit jours à trois mois et d'une amende de cinq à septante-cinq euros.»

29 octobre 2003.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In boek II, titel V, hoofdstuk IX, van het Strafwetboek wordt een Afdeling IV ingevoegd, luidende :

«Afdeling IV. — Misdrijven gepleegd naar aanleiding van het aangaan van een huwelijk».

Artikel 321*bis*. — Met een gevangenisstraf van 2 maanden tot een jaar en met een geldboete van tien tot honderdvijftig euro wordt gestraft de persoon die een huwelijk heeft afgesloten, terwijl zijn intentie kennelijk niet is gericht op het tot stand brengen van een duurzame levensgemeenschap, maar enkel op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel dat is verbonden aan de staat van gehuwde.

Indien de poging tot het plegen van dit misdrijf minimaal vergezeld gaat van de aangifte bedoeld bij artikel 63 van het Burgerlijk Wetboek, wordt de schuldige gestraft met een gevangenisstraf van 8 dagen tot drie maand en met een geldboete van vijf tot vijfenzeventig euro.»

29 oktober 2003.

Mia DE SCHAMPHELAERE.
Hugo VANDENBERGHE.
Etienne SCHOUPPE.